

Ferdinand Eisen uurib eesti koolilugu

Kirjutuslaua taga istub 81-aastane mees. Tema nime teavad kõik, kes aastatel 1960–1980 alustasid kooliaastat tema pidulike sõnade saatel. Praegu osaleb kauaaegne haridusminister Ferdinand Eisen "Eesti kooli ajaloo" koostamisel.

Endisel haridusministril on käsil peatükk pedagoogilise mõtte kujunemisest aastatel 1918–1920. Eisen ütleb, et neil aastail pulbitses pedagoogikas eelkõige Johannes Käisi juhitud kooliuuendusliikumine. 26. detsembril oli maineka pedagoogi Johannes Käisi 110. sünniaastapäev.

"Mõneti teist suunda tollaegses pedagoogilises mõttes esindas Tartu Ülikool ja selle juures olnud didaktilis-metoodiline seminar, mille ajalugu püüan uurida eeskätt algdokumentide järgi," näitab Ferdinand Eisen oma kirjutuslaual toonaseid Riigi Teatajaid.

Õpetajana Käisi õpilaseks

Ferdinand Eisen ütleb, et ta pole otse Johannes Käisi õpilane, sest Käis ei ole talle tunde andnud. "Õppisin Võru Õpetajate Seminaris esimeses ja teises klassis 1928.–1930. aastal. Johannes Käis oli seal küll direktor, aga meile ta tundi ei andnud – nii et ma pole Käisi õpetusest tunni näol osa saanud."

Eisenile meenub, et kord oli Johannes Käis Võru seminaris päevil tema ja teiste 15–16-aastaste poisikestega kõvasti pahandanud. Kuid vanemate klasside õpilastele andis Käis vajaduse korral laenu ning aitas neid pärast kooli lõpetamistki.

"Ta oli nõudlik koolidirektor. Külaltas ise tunde, avaldas rahulolematust, kui vaja," meenutab Ferdinand Eisen. "Käis oli suur loodusehuviline, Võru seminaril oli oma rikkalik aed. Ta käis seal tihti, kuigi aia eest hoolitsemine oli esmajoonel looduslooptajaja ülesanne."

Ferdinand Eisen läks Võrust edasi Läänemaa seminaris ja nägi seal teistsugust õppeviisi. "Siis sain aru, et Käisi juhitud Võru seminaris oli midagi teisiti. Kõige rohkem sain Käisi õpilaseks siis, kui olin juba ise õpetaja ning hakkasin töötama tema tööjuhendite ja

"Uusi teid algõpetuses" järgi," räägib Eisen.

1946. tunnistati Käisi õppemeetod nõukogude pedagoogika poolt kodanlikuks igandiks. "Siis olime Käisiga väga tihti koos," ütleb Eisen, kes astus Käisi kaitseks välja pärast seda, kui partei keskkomitee esimene sekretär Nikolai Karotamm oli Käisi pedagoogilised vaated hukka mõistnud.

"Sain kõvasti pähe tolleaegses Rahva Häälles, mida toimetas Max Laosson. Käisile lubati lehes sõna anda ainult patukahetsuseks. Käis pettus nn bolševistlikus kriitikas."

"Käis oli kange mees," tunnustab Eisen. "Ta vastas Tallinna intelligentsi koosolekul oma süüdistajate ees, et on mõnda asja hakanud teistmoodi nägema, aga oma eksimust ta ei tunnistanud. Max Laosson ja Aleksander Pint vihastasid ning sarjasid ta teiste ees uuesti läbi."

Siis tuli kurikuulus kaheksas pleenum, kus Käisist tehti rahvavaenlane. 1950. aastal suri pedagoogikateadlane südametakkki.

"Kui esimest õppeaastat tööl olin, oli minu koolinõuniku Kivi esimene soovitus lugeda tol ajal Õpetajate Lehe lisana ilmutat Kooliuuenduslast," räägib Ferdinand Eisen. "Kooliuuendusliikumine haaras kõigepealt algkooliõpetust. Käis tunnistas teatud kibedusega, et keskkool jäi uuendusliikumise kõrvale. Sel ajal kui algkoolis otsiti uusi meetodeid, töötati gümnaasiumis vanaviisi."

Tähelepanu õpilase isiksusele

Käisi juhitud Võru seminar oli kooliuuenduse peamine kolle. 30. aastateks, kui seminarid olid esimesed lennud andnud, olid kooliuuendusliikumise ideed levinud suures osas Lõuna-Eestis, vähem Lääne-Eestis ja Pärnumaal.

Johannes Käisi süüdistati selles, et ta oli fanaatik. "Kuid ta on öelnud ka niisugused sõnad: võib ka teisi meetodeid kasutada, kuid peab arvestama õpilaste psühholoogilisi võimeid ja laskma neil ise leida ning õppida. Olgu mis meetod tahes, õpetaja ei või seda ära teha, millega laps ise hakkama saab," sõnab Eisen.

Eesti pikemaageim haridusminister Ferdinand Eisen peab oma õpetajaks Johannes Käisi.

RAIGO PAJULA

Töökooli ideed, õpilaste võimalikult iseseisev töö ja õpetaja suur roll klassis olid need põhilised teesid, mille pärast Johannes Käis 1931. aasta keskkooliõpetajate kongressil maha hääletati. Käis püüdis seal näidata, kuidas töökooli ideed tuleks rakendada keskkoolis. Keskkooliõpetajate enamus oli aga arvamusel, et töökooli ideed sobivad ainult algkooli.

Käis oli kindel, et õpilase ülesanded tuleb doseerida vastavalt võimetele, andes ühele rohkem, teisele vähem

aega. "Selles nägi ta isiksuse kasvatamise põhimõtet. Vana kool püüdis pügada kõik ühesuguseks," võrdleb endine haridusminister.

1946. aastal Käisi teosed keelati, korjati raamatukogudest ära ning neid anti ainult Glavliti eriloaga. Alles 1965. aastal hakati eesti suurimast pedagoogikateadlasest taas rääkima. Tema pärandile toetuvad sel ajal ilmuma hakanud tööviikud.

Alles Johannes Käisi 100. sünniaastapäevaks õnnestus välja anda Käisi

elutööd kokkuvõttev teos "Koolile pühendatud elu". Selle koostaja Ferdinand Eisen tõdeb, et toimetamisel pidi tol ajal veel arvestama Glavliti tahtmist. "Alles on ainult viimane eksemplar, ülejäänud olen jaganud oma külalistele ja kursustlastele," ütleb Ferdinand Eisen.

EHA LAANEPERE